

Aproximació al

MOVIMENT ASSOCIATIU *de Bocairent*

DURANT LES QUATRE PRIMERES DÈCADES DEL SEGLE XX.

PRIMERA PART: ELS PARTITS POLÍTICS

El 1995, l'estudiós Julià Monerris, complementa la seua ingent obra "Notes per a una Crònica"¹ amb el treball "**EL MOVIMENT ASSOCIATIU A BOCAIRENT (1.898-1940)**" que és el que utilitzaré per a fer unes reflexions històriques i sociològiques dels partits polítics, associacions religioses, culturals, recreatives i de lleure que van esmentant-se en el treball de Julià.

Una quarantena d'associacions bocairentines consten en el "Libro registro de Asociaciones" del Govern Civil de València. Les més nombroses són, sense dubte, els partits polítics, dels que troben 12 associacions. Hi ha 6 sindicats/patronal, hi ha 4 mutues de socors/mutua escolar, hi ha 3 recreatives/caça i pesca, 3 recreatives/casinos, 2 recreatives/instructives, 1 recreativa/musical, 1 cultural/valencianista i 1 cooperativa.

En aquesta primera entrega parlarem solament dels Partits Polítics.

Partits polítics

NÚMERO DE ORDEN> TOMO I. Registro: 1.894

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **CÍRCULO TRADICIONALISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 20 DE OCTUBRE DE 1904

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 5 DE DICIEMBRE DE 1904

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICO

NOMBRE DEL PRESIDENTE> FACUNDO DOMÉNECH

OBSERVACIONES>DISUELTA SEGÚN OFICIO DEL ALCALDE DEL 3 DE SEPTIEMBRE DE 1912

El "**Círculo Tradicionalista**" aglutinava als Carlistes de Bocairent. Quan es legalitzen, feia una trentena d'anys de la Batalla de Camorra. Cada any, a principis de març, els carlistes acudien a Bocairent, muntaven al Sto. Cristo en record de l'esmentada batalla. Duraren poc com a associació ja que el setembre del 1912 fou dissolta, precisament l'any que havien inaugurat, al voltant de l'ermita, una creu de pedra en record dels tradicionalistes i dels liberals que allí deixaren la seua vida durant la Guerra Carlista. El seu lema era, o és, "Deu, Pàtria, Furs i Rei". Lluny encara els nacionalismes donats a conèixer al voltant de la Segona República, eren els únics que demanaven que retornaren al Regne de València els "Furs" que havia abolit el rei Borbó després de la Batalla d'Almansa.

Els Tradicionalistes de Bocairent i el seu conservadorisme romàntic, es presentaven a les eleccions i solien treure un o dos Regidors a l'Ajuntament.

El franquisme es va aprofitar d'ells i els va fusionar, per decret, incloent-los en el que va ser durant quaranta anys l'únic partit permès: Falange Española, Tradicionalista i de las JONS (Juntas Ofensivas Nacional Sindicalistas).

1.- "Notes per a una Crònica": <http://usuarios.multimania.es/jmonerris/cronica/>

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 7.618

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **DERECHA REGIONAL VALENCIANA**

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 8 DE DICIEMBRE DE 1931

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 17 DE DICIEMBRE DE 1931

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. JUAN IBÁÑEZ BELDA

El conservadorisme atàvic de Bocairent va trobar un bon aliat en la Dreta Regional Valenciana, força apropiada a la burgesia, la industrial i l'agrícola, i a l'església. La D.R.V. guanyava les eleccions a Bocairent a raó de 1000 vots contra 300 dels partits d'esquerra i van saber apropar-se el vot femení que per aquells moments, per primera vegada, es podia exercir. En un fullet electoral repartit pel poble es feia la següent crida:

“A las mujeres de Bocairente.-

Formemos una legión de mujeres que, empuñando la Cruz de Cristo, estemos dispuestas a la lucha para defender nuestros ideales: Religión, Patria, Familia, Orden, Trabajo y Propiedad”. De fet, a la vista d'aquesta proclama, poc s'ha avançat en les demandes de les forces conservadores en l'actualitat. En la campanya electoral de 1936, les dones de la Dreta Regional utilitzaren el contundent eslògan: i O Cristo, o Lenin !. I per cert els va funcionar força bé.

La Dreta Regional Valenciana fou el partit que més baixes va tindre durant el tèrbol segon semestre del 1936. Foren assassinats, Juan Ibáñez Belda, el seu president, industrial, que havia estat Alcalde entre el 30 i el 36, Francisco Juan Belda, industrial, Jutge Municipal, i José Belda Juan, notari de Xàtiva.



Creu Carlista. Monument de pedra de 1912 en record de les víctimes de la guerra carlista.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 8.254

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **JUVENTUD OBRERA CATÓLICA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE. C/ Perales, 20

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 19 DE JUNIO DE 1933

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 29 DE JUNIO DE 1933

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. SANTIAGO BENEYTO VAÑÓ

Una de les sorpreses d'aquest llistat d'Associacions és trobar com a Associació amb fins polítics a la **“Juventud Obrera Católica”**, que no deixa de ser la rama política del “Patronato de la Juventud Obrera” i que no es presentava com a tal a les eleccions pel que s'intueix que els seus afiliats farien campanya i votarien a la “Dreta Regional Valenciana” que el 1936 anava en coalició amb la CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas”), liderada per Gil Robles i que molt prompte es va posar de part dels sublevats contra l'ordre republicà establert democràticament.

El president de l'associació, Santiago Beneyto Vañó, fou, més tard, alcalde durant la dictadura franquista, del 1940 al 1944.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO III. Registro: 6.080

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **CENTRO REPUBLICANO**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 9 DE MAYO DE 1931

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 24 DE MAYO DE 1931

OBJETO DE LA SOCIEDAD>POLÍTICO

NOMBRE DEL PRESIDENTE>RODOLFO CARRIÓN TEROL

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 8.179

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **CÍRCULO REPUBLICANO RADICAL SOCIALISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE. C/ Abadía, 21

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS>1 DE JUNIO DE 1933

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 4 DE JUNIO DE 1933

OBJETO DE LA SOCIEDAD> INSTRUCTIVA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. ÁNGEL BERNAT BENEYTO

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 8.635

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **IZQUIERDA REPUBLICANA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 20 DE MARZO DE 1935

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 14 DE ABRIL DE 1935

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. VICENTE MOLINA ALCARAZ

NÚMERO DE ORDEN> TOMO V. Registro: 9.626

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **JUVENTUD IZQUIERDA REPUBLICANA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 30 DE MARZO DE 1937

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 26 DE MARZO DE 1937

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. HILARIO MOLINA

“**Izquierda Republicana**” es constituïx el 1934, al fusionar-se els partits de Manuel Azaña, Acció Republicana; el sector esquerrà del Partit Republicà Radical Socialista (PRS Independent) de Marcel·lí Domingo i Álvaro de Albornoz; i l'ORGA, de Santiago Casares Quiroga. A Catalunya, per a diferenciar-se d'Esquerra Republicana de Catalunya passa a dir-se Partit Republicà d'Esquerra. Entre els seus fundadors es trobaven personatges de primera importància de la vida política i cultural de l'època, com José Giral, Álvaro de Albornoz, Victoria Kent, entre d'altres. S'inclou el Cercle Republicà Radical Socialista, ja que, encara que s'autodenominen associació instructiva, es presentaven a les eleccions com a partit polític.

Entre els caps visibles del partit a Bocairent, trobem a Eduardo Juan Castelló que va passar de presidir el primer Comitè Revolucionari en nom de "Izquierda Republicana" a adjuar del càrrec i del partit ja que segons explica en un document manuscrit ell era apolític i catòlic, apostòlic i romà i no va poder parar l'orde per la que el senyor rector D. Desiderio Jerés havia d'abandonar Bocairent i la clausura de les esglésies del poble, i s'havia afiliat a Izquierda Republicana per tal de compensar l'esquerranisme de la cèl·lula local, segons ell mateix escriu.

Però la figura més representativa de la Izquierda Republicana local fou Àngel Bernat Beneyto, republicà, Regidor, Tinent d'Alcalde, forner, músic, autor de la música de l'Himne de Bocairent i que malgrat no "tindre les mans tixades de sang" fou afusellat a Paterna el 15 de juliol de 1939. En la "Causa General"² hi ha persones que citen (o hauríem de dir que acusen...) a Àngel Bernat com a President del primer Comitè Revolucionari en l'any 1936, però realment no va formar part mai dels Comitès, encara que fou Tinent d'Alcalde en una legislatura i Regidor en altra. Cal recordar que les no velades acusacions aparegudes a la "Causa General" són de 1941-42-43 i que Àngel Bernat ja havia estat afusellat el 1939.



Àngel Bernat Beneyto.

Altre membre de Izquierda Republicana afusellat a Paterna el 15.07.1936 fou Agustín Calabuig Belda que havia estat Regidor en la "Comisión Gestora de Izquierdas" de març del 1936, que es va fer càrrec de l'Ajuntament de Bocairent malgrat que en les eleccions de febrer la Dreta Regional Valenciana havia aconseguit 1218 vots front als 413 dels Front Popular i els 5 del Blasquisme republicà.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 7.830

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **AGRUPACIÓN SOCIALISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 26 DE MAYO DE 1932

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 2 DE JUNIO DE 1932

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. LUIS PASTOR SILVESTRE

2.- "Causa General". http://pares.mcu.es/ParesBusquedas/servlets/Control_servlet

- Triar "Busqueda sencilla": Bocairente (amb e) - clicar "Buscar" - Triar "Fiscalia Tribunal Supremo" - Clicar En "Causa General" en la càmera de fotos que hi ha a la dreta.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO IV. Registro: 8.451

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **JUVENTUD SOCIALISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 6 DE SEPTIEMBRE DE 1934

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 16 DE SEPTIEMBRE DE 1934

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICA

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. FERMÍN SANPEDRO CALATAYUD

El **PSOE** es fundà clandestinament a Madrid, el 2 de maig de 1879, al voltant d'un nucli d'intel·lectuals i obrers, fonamentalment tipògrafs, encapçalats per Pablo Iglesias. El PSOE fou el segon partit socialista i obrer que es fundà en el món (només l'SPD alemany és anterior), celebrant el seu primer Congrés a Barcelona l'agost del 1888.

El 1910, el PSOE va obtindre, per primera vegada, un escó al Congrés dels Diputats, en la persona del seu fundador, Pablo Iglesias, que es va convertir així en el primer representant del moviment obrer espanyol a obtenir l'acta de diputat. Sempre ha estat força vinculat al Sindicat "Unió General de Treballadors (UGT) i en el cas de Bocairent al sindicat tèxtil "La Victoria", al sindicat del camp "La Protectora" i al sindicat de l'edificació, "El Despertar".

Entre el militants es pot nomenar el que va ser vocal del Comitè de 22.07.1936, Vicente Boscà Insa que fou afusellat a Paterna el 06.11.1939. El president de les Joventuts, Fermín Sampedro Calatayud, va ser, també, vocal de Comitè Revolucionari de 22.07.1936 i fou jutjat per el "Consejo de Guerra Permanente nº 1" de València i condemnat a 30 anys de presó que va complir en part a Sant Miquel dels Reis. En sortir es va autoexiliar a França d'on no va tornar fins els anys setanta.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO V. Registro: 9.773

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **RADIO COMUNISTA**

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 7 DE ABRIL DE 1937

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 13 DE SEPTIEMBRE DE 1937

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICO

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. MANUEL FERRE

OBSERVACIONES> SECRETARIO GENERAL

NÚMERO DE ORDEN> TOMO V. Registro: 9.996

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **RADIO COMUNISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 7 DE ABRIL DE 1937

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 22 DE NOVIEMBRE DE 1938

OBJETO DE LA SOCIEDAD> POLÍTICO

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. VICENTE VALERO RICO

OBSERVACIONES> PRESENTÓ ACTA CONSTITUCIÓN EL 24 DE NOVIEMBRE DE 1938

Al diccionari de la R.A.E. no trobe significat per a la paraula "radio" amb relació a un partit polític i interprete que cal considerar-la com a sinònima de cèl·lula o agrupació. El "**Partido Comunista de España**" (P.C.E.) va néixer d'una escissió del PSOE de gent que dubtaven de la socialdemocràcia i que volien seguir el leninisme rus. Fins el 1933 no van tindre cap càrrec electe a l'Estat Espanyol. A les eleccions de 1936 formaven part de l'anomenat Front Popular. A Bocairent no apareixen fins al 1937. Els membres més destacats de la Radio Comunista de Bocairent foren Manuel Ferre Martín i Jerónimo Beneyto Monerris. Manuel Ferre va ser Primer tinent d'Alcalde a la Gestora Municipal constituïda el 10 d'octubre de 1938 i segon al darrer consistori democràtic i republicà constituït el 9 de març de 1939. Abans de militar en el P.C.E. ho va fer en Izquierda Republicana. Va ser afusellat a Paterna el 15.07.1939. Jerónimo Beneyto, fou Vocal del Comité Revolucionari constituït en agost de 1936 i regidor en la gestora constituïda el 18.09.1937. Va ser afusellat a Paterna el 25.11.1939.

NÚMERO DE ORDEN> TOMO V. Registro: 9.813

TÍTULO DE LA SOCIEDAD> **AGRUPACIÓN ANARQUISTA**

DOMICILIO> BOCAIRENTE

FECHA PRESENTACIÓN ESTATUTOS> 18 DE NOVIEMBRE DE 1937

FECHA PRESENTACIÓN ACTA CONSTITUCIÓN> 21 DE DICIEMBRE DE 1937

OBJETO DE LA SOCIEDAD> DEFENSA INTERESES

NOMBRE DEL PRESIDENTE> D. BAUTISTA VAÑÓ

Perteneixent a la C.N.T., Confederació Nacional de Treballadors, la "**Agrupación Anarquista**" de Bocairent comptava amb Enrique Domènech Beneyto, que fou President del Comité constituït el 12 de setembre del 1936, vocal del Comité de 21 de novembre del 1936 i regidor en l'Ajuntament de 10 de gener de 1936 i afusellat a Paterna el 25.11.1939. El seu president fou Bautista Vañó Sirera, regidor dels consistori del 10 d'octubre del 1938 i vocal del Comité Revolucionari constituït el 12 de setembre de 1936. Va ser afusellat a Paterna el 15.07.1939.

Podem traure la conclusió que ser mandatari d'un Partit Polític al Bocairent de la primera meitat del S.XX era una tasca d'alt risc.